

Näringsutskottets yttrande

1982/83:6 y

om återvinning av vin- och spritbuteljer

Till jordbruksutskottet

Jordbruksutskottet har berett näringsutskottet tillfälle att yttra sig över två motioner om dryckesförpackningar.

Motionerna

Yrkanden

De motioner som behandlas är

1982/83:395 av Lennart Pettersson m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen uttalar sig för

1. att ett generellt pantsystem snarast införs för Systembolagets vin- och spritsortiment.

2. att pantsystemet utformas på ett sådant sätt att nedskräpningen i naturen minskar och sysselsättningen vid de två förpackningsglasbruket tryggas.

1982/83:1441 av Karin Andersson (c) och Olof Johansson (c), vari hemställs att riksdagen

1. begär att regeringen tar upp överläggningar med Vin- och spritcentralen och Systembolaget syftande till att införa ett generellt pantsystem.

2. uttalar sig för att samhället i lämpliga former ger bidrag för ett nytt modernt returglassystem till gagn för konsumenter och sysselsättningen i förpackningsindustrin på lång sikt.

Motivering

I motion 1982/83:395 betonas den negativa roll som glasemballagen spelar vid omhändertagandet av hushållsavfall. Pantsystemet bör enligt motionärerna syfta till att såväl nedskräpningen i naturen som glasmängderna i soporna minskar. Motionärerna anser att ett effektivt administrerat återtagningssystem borde kunna leda till en återlämning av minst 75 % av alla vin- och spritbuteljer. Härigenom skulle mängden glas i soporna minska från 70 000 ton till mindre än 25 000 ton. Från sysselsättningssynpunkt förordas att ett återglassystem utformat enligt en av statens industriverk utarbetad modell införs. Detta skulle även innebära ett direkt stöd åt sysselsättningen på de två hotade glasbruksorterna Hammar och Limmared, säger motionärerna.

I motion 1982/83:1441 anförts att avfallsmängden kan reduceras högst avsevärt genom ett fungerande pantsystem för alla vin- och spritbuteljer. Råvara i form av "återglas" kan även komma till nytta. Ett resultat blir då en förbättring av miljön för de anställda inom avfallshanteringen. Motionärerna noterar att sysselsättningen i glasindustrin kommer att minska vid ökad användning av returglas. De erinrar samtidigt om att ett retursystem är mer arbetskrävande i distributionen, vilket medför ökat behov av arbetskraft i detta led.

Bakgrund

Miljökostnadsutredningen föreslog år 1976 att alla vin- och spritbuteljer skulle beläggas med pant i första hand för att nedskräpningen skulle minska (SOU 1976:32). Energisparkommittén föreslog tre år senare att pant på vin- och spritbuteljer skulle införas (ESK 1979:01). Energivinster kunde då göras genom en höjning av returglasens användningstal.

Riksdagen behandlade våren 1980 ett antal motioner om dryckesförpackningar. Näringsutskottet (NU 1979/80:45) uttalade, med hänvisning till den då planerade introduktionen av aluminiumburkar för bryggeriprodukter, att frågan om styrmedel för att åstadkomma en från samhällets synpunkt acceptabel återvinningsgrad borde utredas med det snaraste. Jordbruksutskottet, som anslöt sig till önskemålet om en utredning, gick även in på frågan om hanteringen av vin- och spritbuteljer. Enligt jordbruksutskottet (JoU 1979/80:40) framstod det som ytterst otillfredsställande att en mycket stor del av vin- och spritförsäljningen sker i engångsglas. Utskottet föreslog därför att riksdagen skulle begära sådana åtgärder av regeringen att vin- och spritförpackningar belades med pant och återtogs. Riksdagen följde i båda fallen utskottets förslag (rskr 1979/80:306, 1979/80:384).

Med anledning av de nämnda riksdagsuttalandena tillkallades en utredning om återvinning av vissa dryckesförpackningar m. m. Utredningen har framlagt bl. a. ett delbetänkande (Ds Jo 1981:8) Pant på vin- och spritbuteljer. Därin föreslår utredningen att ett ökat antal buteljer behandlas som returglas och att flaskpanten för returglasen höjs till en krona. Detta förslag bör enligt utredningen kunna genomföras omgående. Senare bör efter överläggningar med Vin- och spritcentralen och Systembolaget ett alternativt förslag kunna genomföras, enligt vilket alla vin- och spritflaskor beläggs med pant och återtas, returflaskorna för återpåfyllning och engångsglasen för nedsmältning i glasindustrin. Vinsten härav blir främst en ytterligare minskning av avfallsmängden. En tredje möjlighet, nämligen återtagning och krossning av alla buteljer (det s. k. återglassystemet) avvisas av utredningen med konstaterandet att ett helt nytt system härigenom skulle införas, vilket skulle bli dyrare för konsumenterna än dagens system.

Utredningens förslag har remissbehandlats. Tillstyrkande yttranden har lämnats av bl. a. statens naturvårdsverk, Vin- och spritcentralen och Svenska

kommunförbundet. Landets enda glasemballageindustri, PLM AB, har däremot avstyrkt utredningens förslag vilket, om det genomfördes, enligt företaget skulle leda till att ett av de två kvarvarande förpackningsglasbruken skulle få läggas ned. Statens industriverk har som yttrande överlämnat en egen utredning (SIND PM 1982:1) Förpackningsindustri – konsekvenser av retur användning och återvinning. Industriverket förordar införande av ett återglassystem som innebär att alla flaskor samlas in och krossas för att användas som råvara vid tillverkningen av nya glas. Enligt industriverket kan det vara samhällsekonomiskt fördelaktigare att välja ett alternativ med bred återvinning än att välja den linje som har föreslagits av dryckesförpackningsutredningen. Ärendet bereds f. n. i regeringskansliet.

PLM har i Sverige två anläggningar för tillverkning av förpackningsglas, nämligen Hammars glasbruk i Askersunds kommun och Limmareds glasbruk i Tranemo kommun nära Borås. År 1981 producerade dessa båda glasbruk 204 miljoner resp. 291 miljoner glas, varav 103 miljoner resp. 3 miljoner vin- och spritglas och 67 miljoner resp. 4 miljoner öl- och läskedrycksglas. Antalet anställda är vid Hammars glasbruk ca 300 och vid Limmareds ca 400. Ca 25 % av produktionen exporteras. Importen av tomma vin- och spritglas är försumbar.

Näringsutskottet

Frågan om hantering av tömda dryckesemballage har under senare år ägnats stor uppmärksamhet från samhällets sida, med utgångspunkt främst i miljö- och resursaspekter. I det föregående har lämnats en kort redogörelse dels för vissa utredningsförslag, dels för riksdagens behandling våren 1980 av frågor om dryckesemballage.

Näringsutskottet vill betona att tomglashanteringen bör ses i ett övergripande samhällsperspektiv. Från miljösynpunkt är det angeläget att nedskräpningen i naturen och att antalet glas i sophanteringen minskar. Åtgärder enligt de förslag som har framlagts av utredningen om återvinning av vissa dryckesförpackningar m. m. är otvivelaktigt ägnade att i betydande mån tillgodose de önskemål som föreligger i dessa hänseenden. I sammanhanget må dock nämnas att returglasen i vin- och spritsortimentet återlämnas till blott 61 %, vilket kan jämföras med återlämningen av bryggeriglasen som uppgår till 97 %. Dryckesförpackningsutredningen räknar med att återlämningsfrekvensen skall kunna ökas genom enbart panthöjningar. Flera remissinstanser har emellertid ifrågasatt detta.

Utskottet finner att glas kan förväntas komma att utgöra ett viktigt förpackningsmaterial under överskådlig tid. Genom den snabba utvecklingen på emballageindustrins område har emellertid glasets ställning som emballagematerial försvagats väsentligt under senare år. Enligt statens industriverks bedömning kan produktionen av förpackningsglas på sikt väntas minska ytterligare med påföljd att det ena av de två glasbruk i landet

som tillverkar sådant glas riskerar att försvinna. En väsentlig ökning av andelen returglas för vin och sprit skulle enligt PLM:s remissyttrande föranleda en snar nedläggning av ett glasbruk.

Enligt utskottets bedömning är det angeläget att samhället inte vidtar åtgärder som driver fram en nedläggning av ifrågavarande slag. Om återtagning och återvinning av tomglasen organiseras enligt den i det föregående beskrivna återglasmodellen skulle en sådan nedläggning kunna undvikas. På kort sikt skulle glashanteringen härigenom sannolikt fördyras. På längre sikt kan en lösning av denna typ bli samhällsekonomiskt fördelaktigare, om lättare glas tas fram och utformningen moderniseras.

Återglassystemet tilldrar sig intresse såväl från industri- och sysselsättningssynpunkt som från miljösynpunkt. Det innebär att betydligt färre vin- och spritflaskor än nu skulle hamna i naturen eller i sophanteringen.

Förpackningsindustrin har föreslagit att den skall kunna avtala med bensinstationer och andra intresserade att äta sig att ta emot returglas – i automater eller manuellt – och därvid återbetala glaspanten. Samtidigt skulle allmänheten beredas möjlighet att göra sig av med annat förpackningsglas. En lösning i den riktningen synes kunna erbjuda betydande fördelar.

Näringsutskottet förordar således att det fortsatta arbetet i regeringskansliet för ökad återvinning av vin- och spritbuteljer inriktas på införande av ett återglassystem. Ett viktigt inslag i ett sådant system måste vara att allmänhetens återlämning underlättas. Systemet bör syfta till att största möjliga kvantiteter tomglas återtas för att hushållsavfallet skall minska och för att använt glas i ökad utsträckning skall kunna nyttjas som råvara för glasindustrin. Införande av en förhöjd pant, såsom dryckesförpackningsutredningen har föreslagit, bör givetvis noga övervägas i sammanhanget.

Stockholm den 28 april 1983

På näringsutskottets vägnar
NILS ERIK WÅÅG

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Erik Hovhammar (m), Lennart Pettersson (s), Rune Jonsson (s), Sten Svensson (m), Olof Johansson (c), Wivi-Anne Radesjö (s), Karl-Erik Häll (s), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp), Jörn Svensson (vpk), Birgitta Johansson (s), Sivert Andersson (s), Ivar Franzén (c) och Nic Grönvall (m).

Avvikande mening

Olof Johansson (c) och Ivar Franzén (c) anser att den avslutande del av yttrandet som börjar med "Näringsutskottet förordar" och slutar med "i sammanhanget" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet finner med hänsyn till vad som angetts i det föregående att åtskilliga skäl kan anföras till förmån för ett återglassystem. Inte minst synes möjligheten att därvid återvinna även förpackningsglas böra betonas. I sammanhanget bör dock uppmärksammas att, som dryckesförpackningsutredningen framhållit, ett system med glaskross för allmänheten skulle innebära en principiell nyhet. Utskottet vill därför förorda att ytterligare jämförelser sker mellan olika återvinningssystem med avseende på kostnader, sysselsättning och miljöpåverkan och att en försöksverksamhet inleds på olika håll i landet. Införande av en förhöjd pant, såsom utredningen föreslagit, bör givetvis noga övervägas i sammanhanget.

